krænket den ligebehandling, som bestod forud for vedtagelsen af den anfægtede retsakt.

6. Ved vurderingen af, om der foreligger et tab og i givet fald omfanget af det tab, som den sagsøgende virksomhed påstår at have lidt, skal der inden for rammerne af en erstatningssag i givet fald tages hensyn til det forhold, om virksomheden har kunnet overvælte den ulempe, som den kræver erstattet, på sine salgspriser.

7. Det fremgår af de retsgrundsætninger, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer, og hvortil EØF-traktatens artikel 215, stk. 2, henviser, at rentekrav i almindelighed anerkendes i en erstatningssag.

I sag 238/78

IREKS-ARKADY GMBH, Kulmbach (Forbundsrepublikken Tyskland), repræsenteret af advokaterne Fritz Modest m.fl., Hamburg, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat J. Jansen-Housse, 21, rue Aldringen,

sagsøger,

mod

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE FÆLLESSKAB, repræsenteret af sine institutioner:

1. RÅDET FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, repræsenteret af direktøren for den juridiske tjeneste D. Vignes, som befuldmægtiget, bistået af juridisk konsulent B. Schloh og fuldmægtig ved den juridiske tjeneste A. Brautigam, som medbefuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos direktøren for den juridiske tjeneste ved Den europæiske Inversteringsbank J. N. Van den Houten, 2, place de Metz,

2. KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, repræsenteret af sin juridiske konsulent J. H. Bourgeois, som befuldmægtiget, bistået af J. Sack, den juridiske tjeneste, og med valgt adresse i Luxembourg hos sin juridiske konsulent M. Cervino, bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

sagsøgte,

vedrørende et erstatningskrav, fremsat i henhold til EØF-traktatens artikel 128 og 215, stk. 2,

afsiger

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten H. Kutscher, afdelingformændene J. Mertens de Wilmars og Mackenzie Stuart, dommerne P. Pescatore, M. Sørensen, A. O'Keeffe, G. Bosco, A. Touffait og T. Koopmans,

generaladvokat: F. Capotorti
justitssekretær: A. Van Houtte

følgende

## DOM

## Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder, retsforhandlingernes forløb, samt parternes påstande, anbringender og argumenter kan sammenfattes således:

### I — De faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne

1. I sin dom af 19. oktober 1977 i de forenede sager 117/76 og 16/77, Ruckdeschel & Co. og Hansa-Lagerhaus Ströh & Co. mod Hauptzollamt Hamburg St.-Annen; Diamalt AG mod Hauptzollamt Itzehoe, Sml. s. 1753 (herefter benævnt: dommen af 19. oktober 1977), kendte Domstolen for ret:

1. Artikel 11 i Rådets forordning nr. 120/67 af 13. juni 1967, i den formulering, der gælder fra 1. august 1974 som følge af ændringen ved artikel 5 i Rådets forordning nr. 1125/74 af 29. april 1974, der er gentaget i senere forordninger, er uforenelig med lighedsprincippet i det omfang, den underkaster kvældemel og kvældestivelse en forskellig behandling i henseende til ydelsen af produktionsrestitutioner.

2. Det påhviler de for den fælles landbrugspolitik kompetente institutioner at træffe de nødvendige foranstaltninger til afhjælpning af denne uforenelighed.

2. Ved forordningerne nr. 1125/78 af 22. maj 1978 om ændring af forordning nr. 2727/75 om den fælles markedsordning for korn (EFT L 142 af 30. 5. 1978, s. 21) og nr. 1127/78 af 22. maj 1978 om ændring af forordning nr. 2742/75 om produktionsrestitutioner i korn- og rissektoren (EFT L 142 af 30. 5. 1978, s. 24) indførte Rådet indtil udgangen af produktionsåret 1978/1979 på ny en ordning for produktionsrestitutioner til majs og blød hvede, som anvendes til

fremstilling af kvældemel, bestemt til brødfremstilling. De væsentligste elementer i disse forordninger er:

— ligebehandling af majs og blød hvede, som forarbejdes til kvældemel eller kvældestivelse;

— restitutionerne ydes efter begæring med tilbagevirkende kraft fra 19. oktober 1977, datoen for afsigelsen af ovennævnte dom fra Domstolen.

Gennemførelsesbestemmelserne for disse regler blev fastsat i Kommissionens forordning nr. 1570/78 af 4. juli 1978 om gennemførelsesbestemmelser til forordning (EØF) nr. 2742/75 om produktionsrestitutioner for stivelsesholdige varer og om ophævelse af forordning nr. 2026/75 (EFT L 185 af 7. 7. 1978, s. 22).

Artikel 2 i forordning nr. 1570/78 lyder således:

»De i artikel 1 og 4 i forordning (EØF) nr. 2742/75 omhandlede produktionsrestitutioner skal betales til:

a) producenten af stivelse og kvældemel, fremstillet af blød hvede eller majs, til brug ved brødfremstilling;

Artikel 4 i samme forordning lyder således:

»For majs, der er forarbejdet til grove og fine gryn, brudris, hvede eller majs, der er forarbejdet til kvældemel mellem den 19. oktober 1977 og datoen for denne forordnings ikrafttræden, og som bruges henholdsvis til brygning og bagning, er betaling af produktionsrestitutionen betinget af, at den pågældende fører bevis for, at majsen, hveden eller risen er blevet forarbejdet i denne periode samt af, at han i forbindelse med ansøgningen om restitutionen vedlægger et bevis for salg til et bryggeri eller bageri af grove og fine gryn af majs, brudris eller kvældemel med angivelse af de detaljerede oplysninger vedrørende mængde og bestemmelse, der kræves i artikel 3, stk. 4.«

3. Ved nærværende søgsmål, som blev indgivet den 30. oktober 1978, søges Det europæiske økonomiske Fællesskab bl.a. tilpligtet at erstatte sagsøgerne det tab, de angiver at have lidt som følge af, at produktionsrestitutionen til de salg af kvældemel, som Albert Ruckdeschel & Co., Kulmbach, sagsøger i hovedsagen i ovenfor nævnte sag 117/76, foretog mellem den 1. august 1974 og den 19. oktober 1977, ikke blev genindført. Firmaet Albert Ruckdeschel, som hører til samme koncern som sagsøgerne, overdrog denne de fordringer, som ved nærværende søgsmål er indtalt ved Domstolen.

Ifølge sagsøgernes oplysninger forarbejdes kvældemel under tilsætning af en række andre stoffer i almindelighed til en række forskellige, særlige hjælpemidler til bagning, og sælges via engrosleddet til bageriindustrien og til bagerier, som anvender de hjælpemidler ved bagningen, der er fremstillet af kvældemel til fremstilling af brød og andre bageriprodukter. En del af kvældemelet leveres også til bageriindustrien eller bagerierne uden at være blandet.

4. Også i de forenede sager 261/78 og 262/78, Interquell Stärke-Chemie og Diamalt AG mod Rådet og Kommissionen, er der rejst krav om erstatning og renter på grund af ophævelsen af produktionsrestitutionerne til kvældemel.

5. På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse. Domstolen har dog anmodet parterne om at besvare visse spørgsmål.

## II — Parternes påstande

1. *Sagsøgerne* har nedlagt følgende påstande, efter at have ændret dem i replikken:

— *principalt* dømmes sagsøgte til at betale sagsøger 1 306 968,01 DM med renter 6 % fra den 1. december 1977;

— *subsidiært* dømmes sagsøgte med henblik på opfyldelse af Fællesskabets erstatningspligt og for dettes regning til at bemyndige og pålægge Forbundsrepublikken Tyskland at betale sagsøger et beløb af samme størrelse som produktionsrestitutionen til de mængder majs, blød hvede og hvedemel, som firmaet Albert Ruckdeschel & Co., Kulmbach, i perioden fra den 1. august 1974 til 18. oktober 1977 påviseligt har forarbejdet til kvældemel, bestemt til menneskelig ernæring, i sine virksomheder i Kulmbach, Hamburg og Bottrop, idet dette beløb fastsættes til samme størrelse, som den produktionsrestitution, der inden for nævnte tidsrum blev fastsat og udbetalt for forarbejdning af majs eller hvede til stivelse, samt renter 6 % fra den 1. december 1977;

— sagsøgte tilpligtes af afholde sagens omkostninger.

2. *Rådet* nedlægger påstand om afvisning, subsidiært frifindelse, og at sagsøger tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

3. *Kommissionen* nedlægger påstand om frifindelse og om, at sagsøger tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

## III — Parternes anbringender og argumenter

### *A — Vedrørende formaliteten*

1. Sagsøgernes principiale påstand

a) *Kommissionen* anfører, at sagsøgerne ikke ved hjælp af søgsmål i henhold til EØF-traktatens artikel 173 og 175 kan udvirke vedtagelse af forordninger, som giver dem ret til betaling af de fordrede restitutioner, hvilket efter sagsøgtes opfattelse taler for at afvise et erstatningssøgsmål, der har samme formål.

Heroverfor anfører *sagsøgerne*, at de ikke forfølger et sådant formål, men udelukkende gør et individuelt erstatningskrav gældende under henvisning til, at lighedsprincippet er overtrådt, da fællesskabsinstitutionerne ikke fra begyndelsen af har udstedt en sådan forordning. Spørgsmålet om der består et sådant krav, er et realitetsspørgsmål og ikke et formalitetsspørgsmål.

I sin duplik behandler *Kommissionen* realitet og formalitet under ét. Kommissionens bemærkninger herom er sammenfattet under punkt III, B.

b) *Kommissionen* anfører desuden, at der ikke bør kunne ske overdragelse af erstatningskrav mod Fællesskabets institutioner, og i hvert fald ikke overdra-

gelse af søgsmålskompetencen. I øvrigt henholder den sig til Domstolens afgørelse om spørgsmålet.

Kommissionen ville ikke have nogen betænkeligheder ved at lade sagsøgeren indtale den overdragne fordring, såfremt der alene var tale om i det foreliggende tilfælde. Efter Kommissionens opfattelse indebærer overdragelsen af erstatningsfordringer på Fællesskabet imidlertid et principielt problem. Kommissionens betænkeligheder skyldes følgende: der er ikke hjemmel til en sådan overdragelse i alle medlemsstaternes retsordener; det kan ikke udelukkes, at sådanne overdragelser kan give anledning til misbrug; der er ikke i fællesskabsretten hjemmel til en sådan overdragelse og fællesskabsretten indeholder ingen bestemmelser herom; på den anden side kan de nationale retsordener ikke anvendes på grund af deres forskellighed.

Efter *sagsøgernes* opfattelse er der ingen fornuftig grund til at bestride gyldigheden af overdragelsen af et pengekrav, uanset hvorpå det grunder sig, medmindre der er tale om en helt igennem personlig fordring, som efter sin karakter er uoverdragelig.

c) I sin duplik anfører *Rådet*, at sagsøgerne i deres replik synes at begære de restitutioner udbetalt, som efter deres opfattelse tilkommer dem ifølge Domstolens dom af 19. oktober 1977. Såfremt sagsøgernes principale påstand i virkeligheden er et søgsmål til betaling af restitutionerne, er det ifølge Rådet et spørgsmål, om dette ikke skal anlægges ved en national ret, i hvilket tilfælde Domstolen af egen drift skal afvise den principale påstand. Det samme er tilfældet, såfremt man lægger medlemsstaternes almindelige retsgrundsætninger som nævnt i EØF-traktatens artikel 215 til grund: ifølge disse skal formålet med søgsmålet være at opnå erstatning for et tab og ikke erlæggelse af et pengebeløb, som hævdes at være skyldigt til betaling.

2. Sagsøgernes subsidiære påstand

Efter *Rådets* opfattelse ville det være uforeneligt med princippet om en lige behandling af de pågældende producenter, om man kun udbetalte de fordrede restitutioner til sagsøgerne, idet en afgørelse som den, sagsøgerne har nedlagt påstand om, burde have gyldighed for alle berørte. Sagsøgerne ønsker altså i virkeligheden udvirket, at der træffes en almengyldig restakt. Ifølge Rådet kan privatpersoner imidlertid ikke nedlægge påstand om, at fællesskabsinstitutionerne vedtager sådanne retsakter, hvorfor denne del af påstanden ifølge Domstolens retspraksis vedrørende traktatens artikel 175 må afvises (dom af 15. 1. 1974 i sag 134/73, Holtz & Willemsen GmbH mod Rådet, Sml. 1974, præmis 5). Rådet tilføjer, at det ikke forekommer lovligt, at en privat via artikel 115 forsøger at opnå det, som nægtes vedkommende i henhold til artikel 175.

*Kommissionen* fremhæver, at sagsøgerne med dette krav ønsker erstatning i form af »naturalopfyldelse«. Dette er imidlertid såvel efter tysk ret som de fleste andre medlemsstaters ret ifølge Kommissionen udelukket ved erstatningssøgsmål mod offentlige myndigheder. Helt uafhængig heraf må denne påstand imidlertid også af andre grunde afvises. Skulle den forstås sådan, at sagsøgerne tilstræber udstedelse af visse almengyldige forordninger, måtte søgsmålet

afvises efter EØF-traktatens artikel 175, stk. 1 og stk. 3, da der ikke er tale om retsakter, som er rettet til sagsøgerne; et søgsmål, som må afvises efter artikel 175, kan ikke fremmes til realitetsbehandling via artikel 215.

Såfremt der med påstanden tilstræbes udstedt en afgørelse, der særlig begunstiger sagsøgerne, må sagen imidlertid også afvises efter traktatens artikel 175, stk. 3, eftersom sagsøgerne ønsker at udvirke en afgørelse, som ikke er rettet til dem, men til Forbundsrepublikken Tyskland.

*Sagsøgerne* anfører, at den subsidiære påstand alene har til formål at spare Domstolen for bevisførelse af, hvorvidt firmaet Albert Ruckdeschel & Co., i den i sagen omstridte periode har fremstillet og solgt kvældemel, hhv. de heraf fremstillede bagemidler, til menneskelig ernæring. Sagsøgerne tilføjer, at de ikke vil opretholde den subsidiære påstand under de mundtlige forhandlinger, såfremt Rådet og Kommissionen undlader at imødegå dette punkt i replikken.

3. Endelig gør *Rådet* gældende, at søgsmålet mod Rådet ifølge praksis ved Domstolen (dom af 13. november 1973 i de forenede retssager 63-69/72, Werhahn Hansamühle m.fl. mod Rådet, Sml. 1973, s. 1229, præmis 7) må afvises i det omfang, det har grundlag i forskelsbehandling som følge af Kommissionens forordning nr. 1570/78.

Heroverfor anfører *sagsøgerne*, at de hverken støtter søgsmålet på Rådets forordning nr. 1125/78 eller Kommissiones forordning nr. 1570/78, men på domskonklusionen i dommen af 19. oktober 1977:

»Artikel 11 i Rådets forordning nr. 120/67 ... er uforenelig med lighedsprincippet i det omfang, den underkaster kvældemel og kvældestivelse en forskellig behandling . . .«.

Rådet og Kommissionen er tilsvarende ansvarlige for de retsakter, som sagsøgerne grunder deres søgsmål på.

*Rådet* anfører i sin duplik, at når sagsøgerne beklager sig over, at institutionerne undlod at genindføre restitutionen med tilbagevirkende kraft fra den 1. august 1974, burde de, da deres søgsmål grunder sig på artikel 215, også gøre gældende, at de pågældende forordninger åbenbart og groft har krænket en højere retsregel til beskyttelse af private, da den kun fik tilbagevirkende kraft fra 19. oktober 1977.

*B — Vedrørende realiteten*

1. *Sagsøgerne* anfører, at Fællesskabets institutioner, med vedtagelsen af artikel 4 i forordning nr. 1570/78, har indskrænket deres skøn med hensyn til vurderingen af, hvorledes forskelsbehandlingen af kvældemelsproducenterne kunne afskaffes også med tilbagevirkende kraft. Efter deres opfattelse kræver lighedsprincippet også, at forskelsbehandlingen for perioden mellem den 1. august 1974 og den 19. oktober 1977 skaffes at vejen på samme måde. Artikel 4 i forordning nr. 1570/78 krænker således lighedsprincippet i det omfang, den ikke bestemmer, at der med tilbagevirkende kraft skal udbetales produktionsrestitutioner til kvældemel for denne periode.

Efter sagsøgernes opfattelse er Fællesskabets institutioner derfor pligtig at betale erstatning i dette omfang.

Som det fremgår ikke blot af forhistorien til den pågældende forskelsbehandling, men også af sagerne 117/76 og 16/77 (Ruckdeschel), var det de pågældende bestemmelsers ånd og formål, at kun kvældemel til foder skulle undtages fra produktionsrestitutionen. Det er sagsøgerens overbevisning, at artikel 2, litra a), og artikel 4 i forordning nr. 1570/78 skal fortolkes på denne måde. Herved må der særligt tages hensyn til, at produktionsrestitutionen til majs og hvedestivelse ligesom før ydes uden indskrænkning, når stivelse anvendes til menneskelig ernæring.

Sagsøgerne tilføjer, at hverken de eller firmaet Albert Ruckdeschel & Co. forhøjede deres salgspriser p.g.a. produktionsrestitutionens ophævelse. Ellers kunne de ikke forblive konkurrencedygtige over for majs- og hvedestivelse.

Sagsøgerne anfører endelig, at de nedlagde den subsidiære påstand for at spare Domstolen for bevisførelse og for at fremskynde sagen; påstanden gør det muligt uden bevisførelse at afgøre det eneste omtvistede principspørgsmål, hvorvidt Fællesskabet, også for perioden før den 19. oktober 1977, ved at have begrænset sig selv i sit skøn, er forpligtet at yde produktionsrestitutioner til majs og hvede, bestemt til fremstilling af kvældemel til menneskelig ernæring.

2. *Rådet* understreger, at sagsøgernes søgsmål forudsætter, at forordningerne nr. 1125 og 1127/78 ikke blot er ugyldige, men også indebærer en grov krænkelse af en retsregel af højere gyldighed til beskyttelse af private.

Det henviser til, at der er tale om foranstaltninger som indebærer et økonomisk valg, hvorved der, i overensstemmelse med praksis ved Domstolen, tilkommer Fællesskabets institutioner et vidt skøn.

Rådet fremhæver dernæst, at Domstolen i sin dom af 19. oktober 1977 lod muligheden for et valg mellem at genindføre restitutionen til kvældemel og at ophæve restitutionen til stivelse, stå åben. Havde man valgt det andet alternativ kunne ligebehandlingen af de to produkter være blevet genoprettet fra den 1. august 1974, uden at det var nødvendigt at kræve de restitutioner, som allerede var udbetalt til kvældestivelsesproducenterne, tilbage. Efter Rådets opfattelse taler tvingende retssikkerhedsgrunde for ikke at kræve de allerede udbetalte restitutioner tilbage, når retten til disse restitutioner ophæves med tilbagevirkende kraft for at yde godtgørelse for en af forvaltningen begået fejl. Domstolens dom af 9. maj 1978 i sag 54/77 (Herpels mod Kommissionen, Sml. 1978, s. 585, præmis 38) bekræfter dette synspunkt. Såfremt restitutionen til kvældestivelse var blevet ophævet med virkning fra 1. august 1974, ville sagsøgerne ikke kunne have rejst noget som helst krav på en restitution til deres produkt. Går man ud herfra, er det vanskeligt at se, at det ikke skulle være tilladt institutionerne, ved valget af en løsning som var betydelig mere fordelagtig for de pågældende producenter, at begrænse forordningerne tidsmæssigt, sådan som de gjorde i det foreliggende tilfælde. Domstolens afgø-

relse forpligtede ikke de kompetente institutioner til at træffe foranstaltninger med tilbagevirkende kraft; ej heller Kommissionens forslag foreskrev nogen tilbagevirkende kraft.

Rådet drager den konklusion, at det ikke med udstedelsen af de nævnte forordninger har overskredet det skøn, der tilkommer det. Forordningerne er derfor gyldige og kan ikke anses for at indebære en tilstrækkelig kvalificeret krænkelse af en højere retsregel til beskyttelse af private.

Ud fra den antagelse, at sagsøgerne ikke har forhøjet deres salgspriser for at udligne restitutionens bortfald, rejser Rådet subsidiært det spørgsmål, om der virkelig var tvingende grunde, der forhindrede dem heri.

Rådet henviser her til, at det fremgår af bemærkningerne fra sagsøgerne i hovedsagen i dommen af 19. oktober 1977, at det i fri konkurrence, dvs. når der ikke udbetales nogen restitution, er billigere at fremstille kvældemel end kvældestivelse. I øvrigt blev kvældestivelse tilbudt til 85 DM pr. 100 kg, mens kvældemel som følge af restitutionens brotfald måtte sælges til 100 DM. Går man ud fra disse priser, har kvældestivelse en konkurrencefordel på 8,6 % af salgsprisen på kvældemel, som kan føres tilbage til restitutionen. Ser man på forhøjelsen af råstofpriserne under den periode, hvori restitutionen bortfaldt, hvilken forhøjelse udgjorde 30 % af grundprisen, er det usandsynligt, at sagsøgerne ikke på sine salgspriser skulle have været i stand til at overvælte denne fordel på 8,6 %, som endda, efter en prisstigning på 30 % på begge varer, går ned på 6,3 %. Rådet understreger i denne forbindelse, at råstoffordyrelsen også gælder for producenterne af kvældestivelse.

Heraf drager Rådet den slutning, at ophævelsen af restitutionen ikke har været mere videregående end omfanget af de økonomiske risici, som er forbundet med sagsøgerens virksomhed, og med sikkerhed ikke har kunnet bringe virksomhedernes rentabilitet i fare.

Rådet ser sig desuden ude at stand til på dette stadium af sagen at tage mere indgående stilling til det spørgsmål, om sagsøgerne faktisk har lidt skade, da der mangler de nødvendige oplysninger til vurdering af kostprisen på det af sagsøgerne fremstillede kvældemel, dets salgspris samt den som følge af restitutionen skærpede konkurrence fra kvældestivelse. I øvrigt ytrer sagsøgerne tvivl om, hvorvidt søgsmålet på dette punkt kan antages til realitetsbehandling efter procesreglementets artikel 38, stk. 1.

3. *Kommissionen* anfører, at sagsøgerne ikke kræver erstatning for en skade, de har lidt, men betaling af produktionsrestitutionen. Den erindrer om, at det tab, som ifølge Domstolens dom af 15. juni 1976 i sag 74/74 (CNTA mod Kommissionen, Sml. 1976, s. 797) kan erstattes inden for rammerne af et erstatningssøgsmål, ikke omfatter ikke-udbetalte ydelser, men kun de formuetab, som er lidt som følge af de ikke-udbetalte ydelser. Dette stemmer også med det gældende tabsbegreb i de fleste nationale retssystemer.

Kommissionen henviser til, at sagsøgerne endog ikke har leveret nogen opgørelse over tabet. Da de mængder kvældemel, sagsøgerne afsatte under denne periode

har nogenlunde samme omfang som i de foregående perioder, ville det næppe lykkes sagsøgerne at føre bevis for tabet.

Sagsøgerne opfylder imidlertid ej heller de yderligere betingelser, som kræves for, at Fællesskabet kan pådrage sig ansvar som følge af en generel retsakt, jf. Domstolens dom af 25. maj 1978 i de forenede sager 83 og 94/76, 4, 15 og 40/77 (HNL m.fl. mod Rådet og Kommissionen, Sml. 1977, s. 1209).

Kommissionen erkender i den forbindelse, at lighedsgrundsætningen er en højere retsregel til beskyttelse af private. Den tilføjer imidlertid, at krænkelser af dette princip kun kan udløse et erstatningskrav i overensstemmelse med de retsgrundsætninger, som er fælles for alle medlemsstaterne og ikke medføre nogen selvstændig, af erstatningspligten uafhængig forpligtelse til at fjerne de negative følger af denne krænkelse.

Efter Kommissionens opfattelse leverer Domstolens dom af 19. oktober 1977 holdepunkter for rigtigheden af denne opfattelse. Ved afsigelsen af denne dom stod det nemlig fast, at de til stivelsesproducenterne ydede restitutioner, på grund af princippet om velerhvervede rettigheder og beskyttelse af den berettigede forventning, ikke kunne ophæves med tilbagevirkende kraft. Domstolen kunne derfor, såfremt den delte sagsøgerens opfattelse, meget vel, for så vidt angår den tilbagelagte periode, have statueret, at kvældemelsproducenterne havde ret til samme restitution, som der ydes til stivelse. Domstolen erklærede imidlertid, at der fandtes flere muligheder for at afhjælpe den »skade, som de pågældende måtte have lidt.« Det var derfor op til fællesskabsinstitutionerne at vælge mellem disse to muligheder.

Efter Kommissionens opfattelse giver dette følgende resultat i det foreliggende tilfælde: efter Domstolens dom af 19. oktober 1977 står det fast, af fællesskabsorganerne ved at ophæve restitutionen for kvældemel fra den 1. august 1974 har krænket lighedsgrundsætningen over for sagsøgerne. Af denne grund har sagsøgerne, såfremt de øvrige retlige betingelser er opfyldt, krav på erstatning fra fællesskabsorganerne. Dette eventuelle erstatningskrav omfattede imidlertid ikke fra begyndelsen af efterbetalingen af de ikke-udbetalte restitutioner, fordi disse, som genstand for selve ydelsen, ikke kan anses for et tab. Sagsøgerne forsøger at omgå den for dem ugunstige retsstilling ved at henvise til, at fællesskabsorganerne ifølge Domstolens dom af 19. oktober 1977 i hvert fald efter lighedsprincippet var forpligtet til at gennemføre restitutionerne til kvældemel med tilbagevirkende kraft fra 1. august 1974; dette er grunden til, at de kræver erstatning. Dette er imidlertid ikke rigtigt, da Fællesskabets organer efter den nævnte afgørelse fra Domstolen over for sagsøgerne alene var forpligtet til i givet fald at yde erstatning efter retsgrundsætningerne i EØF-traktatens artikel 215.

Efter Kommissiones opfattelse bestod der ingen forpligtelse til at genindføre produktionsrestitutionen til kvældemel med tilbagevirkende kraft fra den 19. oktober 1977. Rådet er ikke bundet i sit skøn på grund af den omstændighed, at det — i modsætning til Kommissionens forslag — ikke desto mindre vedtog, at bestemmelserne skulle have en vis tilbagevirkende kraft, eftersom Rådet havde grunde til at foretage en sondring mellem tidsrummet før og tidsrummet

efter Domstolens dom. Desuden mener Kommissionen ikke at have begrænset sit skøn, da den overhovedet ikke havde fastsat nogen bestemmelser med tilbagevirkende kraft.

Sagsøgerne kan heller ikke påberåbe sig lighedsprincippet i spørgsmålet om begrænsningen af skønnet. Dette princip går alene ud på, at ingen må behandles ulige i forhold til andre i den samme situation. Derimod indeholder den ikke noget forbud mod at behandle den samme person eller den samme gruppe af personer på en bestemt måde i ét tilfælde og på en anden måde i et andet tilfælde.

Kommissionen anfører endvidere, at Fællesskabet i hvert fald ikke har overskrede grænserne for udøvelsen af sine beføjelser åbenbart og groft, da ophævelsen af restitutionerne var sagligt begrundet og ikke vilkårlig.

Ej heller efter afsigelsen af Domstolens dom af 19. oktober 1977 kan der efter Kommissionens opfattelse være tale om, at den åbenbart og groft har overskredet sine beføjelser. Tungtvejende principielle betragtninger taler imod at anerkende et krav på ydelser af restitutioner med tilbagevirkende kraft; i øvrigt pålægger Domstolens dom ikke Fællesskabets institutioner nogen forpligtelse til at indrømme et sådant krav.

Endeligt fremhæver Kommissionen, at virksomhederne åbenbart ikke, efter at restitutionen var faldet bort, havde større vanskeligheder ved at holde salget af kvældemel på samme niveau. De af Fællesskabet trufne foranstaltninger har altså på ingen måde berørt sagsøgerne i så væsentlig grad, at Fællesskabet må pådrage sig ansvar på grund af indgrebets omfang.

4. I replikken anfører *sagsøgerne*, at de faktiske omstændigheder, der ligger til grund for sagerne 83 og 94/76, 4, 15 og 40/77 (HNL) adskiller sig grundlæggende fra omstændighederne i det foreliggende tilfælde. I det foreliggende tilfælde er der ikke tale om en krænkelse af princippet om et rimeligt forhold mellem må og midler, men alene tale om en krænkelse af lighedsprincippet, som har ført til, at virksomheder inden for samme sektor, som er i konkurrence med hinanden, er blevet forskelsbehandlet. I HNL-sagerne blev alle konkurrenter inden for samme økonomiske sektor ligebehandlet. De faktiske omstændigheder i den foreliggende sag adskiller sig endvidere fra HNL-sagerne ved at fællesskabsorganerne åbenbart og groft har overskredet deres beføjelser, da de vidste, at kvældemel og kvældestivelse kunne substituere hinanden og gensidigt er i konkurrence med hinanden.

Sagsøgerne anfører endvidere, at de faktiske omstændigheder i den foreliggende sag kun kan sammenlignes med de faktiske omstændigheder i sag 74/74 (CNTA) — som vedrørte ophævelsen af monetære udligningsbeløb — såfremt fællesskabsorganerne pludseligt havde ophævet produktionsrestitutionen såvel til kvældemel som til kvældestivelse. Da den foreliggende sag ikke, som det var tilfældet i CNTA-sagen, drejer sig om krænkelsen af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, havde kvældemelsproducenterne krav på en produktionsrestitutuion sålænge konkurrenterne oppebar denne.

Sagsøgerne betegner Rådets og Kommissionens konklusioner, gående ud på at Domstolen med sin dom af 14. oktober

1977 har villet udelukke erstatning af et tab på et til den ikke-udbetalte restitution svarende beløb, som fejlagtige. Også for fortidens vedkommende fastslår denne dom, ifølge sagsøgerne, at fællesskabsorganerne er erstatningspligtige over for kvældemelsproducenterne, men dommen lader i så henseende flere muligheder stå åbne. Da tabets omfang afhænger af producentens adfærd under denne periode, kunne Domstolen ikke fastslå tabets størrelse.

Sagsøgerne anfører desuden, at de under den omstridte periode kunne have overvæltet de prisforhøjelser for råstoffet, som skyldtes forhøjelsen af tærskelpriserne for hvede og majs, på køberne, fordi stivelsesproducenterne, som fortsatte med at oppebære produktionsrestitutionen, her måtte bære de samme byrder og var forpligtet til at overvælte dem på køberne af deres produkter. Forholdene er helt anderledes, når der opstår konkurrenceforvridninger på grund af en ulige behandling af konkurrerende virksomheder. I dette tilfælde kan omkostningsstigningen ikke i almindelighed overvæltes på køberne.

Såfremt en handlendes egne omkostninger stiger på grund af en tilfældig omstændighed, og han ikke kan overvælte stigningen på sine købere på grund af risikoen for at konkurrenterne tilbyder varen til en billigere pris, og han dermed mister sine kunder, hvis han forlanger en højere pris, må han, for at opretholde driften, finde sig i tab og fortsætte med at levere til sine kunder uden at forhøje prisen. Dette er tilfældet i den foreliggende sag. Det var forudseeligt for firmaet Albert Ruckdeschel & Co., at den situation, der opstod ved afskaffelse af restitutionerne til kvældemel ikke kunne vare ved; sagsøgerne og firmaet Albert Ruckdeschel & Co. havde ladet sig lede af helt igennem fornuftige forretningsmæssige overvejelser. Der kan ikke drages den slutning eller formodning, at firmaerne ikke har lidt nogen skade, fordi de fortsatte produktionen og salget.

Sagsøgerne tvivler endvidere på, at erstatningskravet på et beløb svarende til de bortfaldne restitutioner skulle være afhængig af, om de har kunnet overvælte den stigning af deres egne omkostninger, som skyldtes restitutionens bortfald. Dette uddrager sagsøgerne af det almene tabsbegreb: den skade, der erstattes inden for rammerne af et erstatningssøgsmål, er forskellen mellem skadelidtes formue, såfremt den skadegørende handling ikke var indtruffet, og skadelidtes formuesituation umiddelbart efter indtrædelsen af den skadegørende handling.

Efter sagsøgernes opfattelse er det et ganske andet spørgsmål, om dette tab senere er blevet eller kunne være blevet nedsat ved, at skadelidte overvælter eller kunne have overvæltet tabet på køberen, og et spørgsmål som i tysk ret falder ind under begrebet »Vorteilsanrechnung«. Sagsøgerne anfører endvidere, at der efter tysk retspraksis kun kan tages hensyn til omstændigheder, som har en adækvat årsagssammenhæng med den skadegørende handling. Heraf drager sagsøgerne den konklusion, at der efter tysk retspraksis ikke i det foreliggende tilfælde skal tages hensyn til overvæltningen på kunderne af den omkostningsstigning, som skyldes restitutionens bortfald. Selv om det var lykkedes sagsøgerne at overvælte prisforhøjelsen, ville

dette udelukkende være et resultat af deres eget initiativ og ikke af den retsstridige undladelse af at udbetale restitutionerne. Desuden ville det være en urimelig aflastning af Fællesskabet, såfremt det drog yderligere fordel af, at kvældemelsproducenten, som har overvæltet den omkostningsstigning på sin køber, som kan føres tilbage til den manglende udbetaling af produktionsrestitutionen, blev nødt til at fradrage denne fordel. Efter sagsøgernes opfattelse må tysk retspraksis også have gyldighed inden for fællesskabsretten.

5. I sin duplik anfører *Rådet*, at sagsøgerne i de forenede sager 117/76 og 26/77 (Ruckdeschel) har gjort gældende, at kostprisen på kvældemel efter restitutionens bortfald udgjorde 98,79 DM pr. 100 kg, mens kvældestivelse takket være restitutionen kunne afsættes til 98 DM pr. 100 kg. Efter Rådets opfattelse er det derfor sandsynligt, at sagsøgerne helt eller delvist har overvæltet tabet som følge af de manglende restitutioner på salgspriserne.

Rådet tager herefter stilling til den af sagsøgerne anførte opfattelse, at den økonomiske situation, som skadelidte befandt sig i, såfremt skaden ikke var indtrådt, skal genoprettes.

Selv om man lægger tysk ret til grund, tvivler Rådet på, at man i en forvaltningssag mellem en privatperson og en offentlig myndighed kan anvende denne doktrin i tysk civilret på den offentlige støtte, som denne privatperson anser sig berettiget til. Rådet mener imidlertid ikke under nogen omstændigheder, at denne doktrin kan finde anvendelse på et søgsmål om erstatning uden for kontraktsforhold efter fællesskabsretten. Det fremgår af Domstolens dem i sag 74/74 (CNTA), at Fællesskabet ikke er forpligtet til at erstatte en skade, som har truende karakter, men som ikke indtræder.

6. I sin duplik anfører *Kommissionen*, at såfremt man går ud fra, at sagsøgerne i medfør af lighedsprincippet er berettiget til udbetaling af en produktionsrestitution til kvældemel for perioden fra den 1. august 1974 til den 18. oktober 1977, hvilket er sagsøgernes opfattelse, følger heraf, at de ikke har krav på erstatning, fordi de stadig direkte kan gøre deres krav på opfyldelse af fordringen gældende. Så længe denne mulighed består, har sagsøgerne ikke lidt noget tab.

Efter Kommissionens opfattelse kan dette synspunkt tages i betragtning allerede ved undersøgelsen af, hvorvidt erstatningssøgsmålet kan antages til realitetsbehandling. Efter dette synspunkt må søgsmålet afvises, fordi der mangler en beskyttelsesværdig retlig interesse, og fordi søgsmålet egentlige genstand ikke er erstatning, men fuldbyrdelse.

Fremmes sagen til realitetsbehandling, vil den videre prøvelse vise, at søgsmålet mangler retlig grundlag. Består der faktisk et krav på fuldbyrdelse, mangler der af samme grund et tab, består der derimod intet krav på fuldbyrdelse, kan et erstatningssøgsmål, som har samme formål, ikke tages til følge.

Kommissionen er derfor af den opfattelse, at restitutionskravet på grund af fordelingen af kompetencen mellem

Fællesskabets organer og de nationale myndigheder burde have været indtalt ved de nationale retter mod de kompetente myndigheder. I dette tilfælde ville Domstolen kunne have afsagt en præjudiciel afgørelse udelukkende vedrørende det spørgsmål, om lighedsprincippet tilsiger, at der også ydes sagsøgerne produktionsrestitutioner til kvældemel med tilbagevirkende kraft for perioden fra den 1. august 1974 til den 18. oktober 1977. Afgørelsen af alle de øvrige spørgsmål ville da henhøre under de nationale myndigheder og retter. Sagsøgerne skulle da blot have anlagt direkt sag ved Domstolen, såfremt der var tale om egentlige erstatningskrav.

Hvad angår den skade, sagsøgerne hævder at have lidt, henviser Kommissionen til, at den nedsættelse af sagsøgernes fortjeneste, som skyldtes restitutionenes bortfald, ikke kan sidestilles med et egentligt tab, da den ydede restitution ikke udgør nogen handelsmæssig fortjeneste; den beror nemlig ikke på vedkommendes egen indsats, men er udelukkende en offentlig støtte, der ydes i et nærmere angivet formål, som ikke er at bibringe virksomhederne en bestemt fortjeneste.

Hvad angår grundene til ikke at yde restitutioner med tilbagevirkende kraft anfører Kommissionen, at der ikke i Domstolens dom af 19. oktober 1977 findes nogen holdepunkter for en forpligtelse til at yde restitutioner med tilbagevirkende kraft, selv om det allerede på det pågældende tidspunkt var klart, at man ikke kunne forpligte stivelsesproducenterne til at tilbagebetale de beløb, som de havde oppebåret i restitutioner. Det forhold, at Domstolen alligeval ikke pålagde Rådet og Kommissionen nogen forpligtelse til at yde restitutioner med tilbagevirkende kraft, men her udtrykkeligt nævnte muligheden for at erstatte den skade, som de pågældende måtte have lidt, må tilægges en vis betydning. Grunden til, at der er valgt en rent erstatningsretlig løsning er frem for alt, at restitutionernes egentlige formål, at fremme salget af bestemte produkter inden for en bestemt periode, ikke kan nås gennem en efterfølgende udbetaling af restitutionerne.

Endelig mener Kommissionen ikke, at det er rigtigt, som sagsøgerne har anført, at Kommissionen har indskrænket sit skøn ved i forordning nr. 1570/78 at udstede gennemførelsesbestemmelser for genindførelsen af produktionsrestitutionerne til kvældemel. Der var overhovedet ikke overladt Kommissionen noget skøn efter udstedelsen af de for Kommissionen bindende forskrifter i artikel 6 i Rådets forordning nr. 1127/78. I øvrigt er Kommissionen imidlertid også af den opfattelse, at de af Rådet angivne grunde viser berettigelsen i forskellige ordninger for perioden før og efter afsigelsen af Domstolens dom af 19. oktober 1977.

## IV — Mundtlig forhandling

Parterne har afgivet mundtlige indlæg i restmødet den 10. juni 1979.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 12. september 1979.

## Præmisser

1 Sagsøgerne i de foreliggende sager har påstået Det europæiske økonomiske Fællesskab, repræsenteret af Rådet og Kommissionen, dømt til i medfør af EØF-traktatens artikel 215, stk. 2, at erstatte dem det tab, de hævder at have lidt som følge af, at produktionsrestitutionerne til kvældemel blev ophævet ved Rådets forordning nr. 1125/74 af 29. april 1974 om ændring af forordning nr. 120/67 om den fælles markedsordning for korn (EFT L 128 af 10. 5. 1974, s. 12).

2 I dom af 19. oktober 1977 i de forenede sager 117/76 og 16/77 Ruckdeschel & Co. og Hansa Lagerhaus Ströh & Co. mod Hauptzollamt Hamburg-St. Annen og Diamalt AG mod Hauptzollamt Itzehoe (Sml. s. 1753), afsagt efter præjudiciel anmodning fra Finanzgericht Hamburg, kendte Domstolen for ret, at de omstridte bestemmelser i Rådets forordninger var i strid med lighedsprincippet, i det omfang de behandlede kvældemel og kvældestivelse forskelligt i henseende til ydelse af produktionsrestitutioner. Domstolen statuerede endvidere, at det påhvilede de for den fælles landbrugspolitik kompetente insitutioner at træffe de nødvendige foranstaltninger til afhjælpning af denne uforenelighed.

3 Efter denne dom blev produktionsrestitutionerne til kvældemel, bestemt til brødfremstilling, genindført ved Rådets forordning nr. 1125/78 af 22. maj 1978 om ændring af forordning nr. 2727/75 om den fælles markedsordning for korn (EFT L 142 af 30. 5. 1978, s. 21). Restitutionens størrelse blev fastsat i Rådets forordning nr. 1127/78, som blev udstedt og offentliggjort samme dag som forordning nr. 1125/78 (EFT L 142, s. 24). De to forordninger trådte i kraft på tredjedagen efter deres offentliggørelse i De Europæiske Fællesskabers Tidende. I henhold til artikel 1, sidste stk., i forordning nr. 1125/78 og artikel 6 i forordning nr. 1127/78 kunne restitutionerne dog efter anmodning ydes fra den 19. oktober 1977, dvs. med tilbagevirkende gyldighed fra datoen for afsigelsen af Domstolens dom i ovenfor nævnte præjudicielle sager.

4 Sagsøgernes krav går således ud på erstatning for det tab, som skal være forvoldt dem som følge af, at der ikke blev udbetalt restitutioner i perioden mellem 1. august 1974, datoen for ikrafttrædelsen af forordning nr. 1125/74, og 19. oktober 1977. Ifølge sagsøgerne består tabet i de indtægter i form af restitutioner, som de ville have fået udbetalt, såfremt der var ydet de samme restitutioner til kvældemel som til stivelse.

## Vedrørende formaliteten

5 Kommissionen har rejst det spørgsmål, om sagen ikke bør afvises, idet sagsøgerne gør et krav gældende, som frivilligt er overdraget dem af firmaet Albert Ruckdeschel & Co., som i den omtvistede periode fremstillede de mængder kvældemel, som ligger til grund for erstatningskravet for de ikke-udbetalte restitutioner. Dette forhold kan imidlertid ikke begrunde sagens afvisning. Sagsøgerne har fremført, at erstatningskravet er overdraget dem af firmaet Ruckdeschel, som hører til samme koncern som sagsøgerne, efter at der var foretaget en vis omstrukturering inden for koncernen. Domstolen er af den opfattelse, at der ikke er noget til hinder for at lade cessionaren gøre et erstatningskrav gældende og lade dette indtale for retten i en situation som den foreliggende, hvor der ikke er grund til at tro, at overdragelsen har kunnet give anledning til misbrug.

6 Desuden har Rådet og Kommissionen, de sagsøgte parter, rejst den formalitetsindsigelse, at sagsøgerne for at erhverve de krævde restitutioner skulle have anlagt sag til betaling heraf ved de nationale forvaltningsretter mod de kompetente nationale myndigheder. Denne indsigelse må imidlertid forkastes. Det er ganske vist korrekt, at der ikke i medfør af EØF-traktatens artikler 178 og 215, stk. 2, kan anlægges sag til betaling af beløb, som er skyldige på grundlag af fællesskabsregler, men sagsøgernes påstande i den foreliggende sag har ikke form af krav om betaling af skyldige beløb, men er krav om erstatning for tab, som anføres at være en følge af den retsstridige tilstand, Domstolen fastslog i dommen af 19. oktober 1977. I den foreliggende sag står det desuden fast efter nævnte afgørelse fra Domstolen, at en national ret ikke ville have kunnet taget et krav om betaling af penge til følge, eftersom der ikke findes regler i Fællesskabet, som tillader nationale myndigheder at udbetale de fordrede beløb.

7 Det samme gælder Kommissionens indsigelse om, at det reelle formål med søgsmålet, at erhverve de ikke-udbetalte restitutioner, kun kan nås ved at udstede en ny forordning, og at sagsøgerne, der ikke kan forfølge dette formål ved hjælp af de i EØF-traktatens artikler 173 og 175 hjemlede søgsmål, derfor heller ikke kan gøre det ved hjælp af erstatningssøgsmålet efter artiklerne 178 og 215, stk. 1. Ifølge Domstolens faste praksis er dette sidstnævnte søgsmål imidlertid et selvstændigt retsmiddel. De krav, som er gjort gældende af sagsøgerne, skal derfor behandles inden for rammerne af dette søgsmål og kan tages til følge, såfremt de er velbegrundede, uden at de sagsøgte parter behøver at vedtage nye retsforskrifter.

## Vedrørende realiteten

8 Ved dom af 19. oktober 1977 har Domstolen fastslået, at det var i strid med lighedsprincippet at ophæve restitutionerne til kvældemel fra 1. august 1974 og samtidig opretholde restitutionerne til kvældestivelse. Det fremgår af dommen, at der kun forelå strid om lighedsprincippet for så vidt angår kvældemel, som blev brugt inden for sit traditionelle anvendelsesområde til den menneskelige ernæring, nemlig til fremstilling af brød. Det er i øvrigt denne anvendelse, som giver ret til de ved forordningerne nr. 1125 og 1127/78 genindførte restitutioner, hvilket parterne i den foreliggende sag ikke er uenige om. I det omfang det således er fastslået, at det var retsstridigt at ophæve restitutionerne, er det første problem i den foreliggende sag, om denne retsstridighed kan pådrage Fællesskabet et ansvar efter EØF-traktatens artikel 215, stk. 2.

9 Konstateringen af, at der er opstået en retsstridig situation som følge af visse generelle retsakter hidrørende fra Fællesskabet, er ikke i sig selv tilstrækkeligt til at udløse et ansvar efter artikel 215, stk. 2. Dette har Domstolen allerede fastslået i dom af 25. maj 1978 i de forenede sager 83/76 m.fl., Bayerische HNL Vermehrungsbetrieb m.fl. mod Rådet og Kommissionen (Sml. s. 1209). Her henviste Domstolen til sin faste praksis, hvorefter Fællesskabet kun kan ifalde ansvar som følge af en generel retsakt, der indebærer beslutninger vedrørende den økonomiske politik, såfremt der foreligger en tilstrækkelig kvalificeret krænkelse af en højere retsregel til beskyttelse af private. Under hensyntagen til de principper i medlemsstaternes retsordener, der regulerer offentlige myndigheders ansvar for tab, der er påført private

ved generelle retsakter, statuerede Domstolen, at i en fællesskabsretlig sammenhæng, som er kendetegnet ved udøvelsen af en vid skønsbeføjelse, der er uomgængelig nødvendig for iværksættelsen af den fælles landbrugspolitik, kan Fællesskabet kun ifalde ansvar i det særlige tilfælde, at den pågældende institution åbenbart og groft har overskredet grænserne for udøvelsen af sine beføjelser.

10 I den foreliggende sag har Rådet efter Domstolens opfattelse åbenbart og groft overskredet de grænser, som det er forpligtet til at overholde ved udøvelsen af sin skønsbeføjelse inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik. Domstolen har herved navnlig lagt vægt på nedenstående forhold.

11 Der må for det første tages hensyn til, at det lighedsprincip, som navnlig er nedfældet i EØF-traktatens artikel 40, stk. 2, andet afsnit, og som forbyder enhver form for forskelsbehandling inden for de fælles markedsordninger, indtager en særlig vigtig plads blandt de fællesskabsretlige regler, som skal beskytte privates interesser. For det andet har tilsidesættelsen af dette princip i den foreliggende sag ramt en begrænset og klart identificeret gruppe af virksomheder. Der er nemlig åbenbart kun et meget lille antal kvældemelsproducenter i Fællesskabet. Endvidere går det af sagsøgerne påståede tab ud over grænserne for de økonomiske risici, som er forbundet med virksomhed i den pågældende sektor. Endelig blev den ligebehandling af majsgritz- og majsstivelsesproducenterne, som var blevet respekteret siden oprettelsen af den fælles markedsordning for korn, uden tilstrækkelig begrundelse opgivet af Rådet i 1974.

12 Af disse grunde er Domstolen nået til den konklusion, at Fællesskabet har pådraget sig ansvar som følge af, at restitutionerne til majsgritz blev ophævet ved Rådets forordning nr. 1125/74.

13 Det skal herefter undersøges, hvilket tab denne forskelsbehandling har tilføjet gritzproducenterne. Ifølge sagsøgerne hidrører den påberåbte skade fra Rådets ophævelse af de restitutioner, som ellers skulle have været udbetalt til kvældemelsproducenterne, såfremt disse var blevet behandlet på samme måde som producenterne af majsstivelse. Det er derfor størrelsen af disse restitutioner, der efter sagsøgernes opfattelse bør danne grundlag for beregningen af det lidte tab.

14 Over for denne metode til tabets beregning har Rådet og Kommissionen indvendt, at gritzproducenterne har udlignet, eller kunne have udlignet, tabet ved at overvælte byrderne som følge af restitutionernes bortfald på deres salgspriser. En sådan indvending kan principielt ikke uden videre afvises inden for rammerne af en erstatningssag. Såfremt restitutionerne faktisk er overvæltet, eller har kunnet overvæltes, på priserne, må det erkendes, at tabet ikke kan beregnes på grundlag af de ikke-udbetalte restitutioner. Her træder forhøjelsen af priserne i stedet for restitutionerne og holder producenten skadesløs.

15 Sagsøgerne har bestridt, at de havde mulighed for at foretage den nævnte overvæltning. De har erklæret, at de som følge af konkurrencen fra de stivelsesproducenter, der oppebar restitutionerne, valgte den forretningspolitik at sælge gritz med tab for at beholde markederne fremfor at forhøje priserne med risiko for at miste dem. De af Rådet og Kommissionen anførte prisforhøjelser skyldes ifølge sagsøgerne de forhøjede tærskelpriser på majs samt stigningen i produktionsomkostningerne.

16 På grundlag af de af parterne fremlagte statistiske oplysninger og de af dem anførte argumenter er det ikke muligt at antage, at sagsøgerne faktisk har, eller ville have kunnet overvælte byrderne som følge af ophævelsen af restitutionerne på salgspriserne.

17 Heraf følger, at det tab, der bør erstattes sagsøgerne, skal beregnes således, at det svarer til de restitutioner, som ville være blevet udbetalt dem, såfremt anvendelsen af majs til fremstilling af kvældemel til brødfremstilling i perioden fra 1. august 1974 til 19. oktober 1977 havde givet ret til de samme restitutioner som anvendelsen af majs til fremstilling af stivelse.

18 Sagsøgerne har for Domstolen fremlagt en række bilag som bevis dels for de mængder kvældemel, for hvilke der er rejst erstatningskrav, dels for de restitutionsbeløb, som ikke er udbetalt for disse mængder. På sagens nuværende stadium kan Domstolen imidlertid ikke udtale sig om rigtigheden af disse oplysninger. Domstolen skal derfor ved en mellemafgørelse fastlægge de kriterier, den har lagt til grund for sin tilkendelse af erstatning til sagsøgerne,

hvorved erstatningens størrelse fastsættes, enten efter aftale mellem parterne, eller, såfremt en sådan aftale ikke kommer i stand, af Domstolen.

Vedrørende rentekravet

19 Sagsøgerne har desuden påstået Fællesskabet tilpligtet at svare renter 6 % fra den 1. december 1977, fra hvilken dato Fællesskabet ifølge sagsøgerne var pligtig at erlægge de ikke-udbetalte restitutioner.

20 Et krav, som her omhandlet, der er gjort gældende i forbindelse med Fællesskabets ansvar uden for kontraktsforhold efter artikel 215, stk. 2, må vurderes på grundlag af de retsgrundsætninger, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer, og som artiklen henviser til. Disse retssystemer anerkender i almindelighed rentekrav. Under hensyntagen til de kriterier, Domstolen har lagt til grund for tabets beregning, opstår forpligtelsen til betaling af renter den dag, nærværende dom afsiges, i det omfang dommen statuerer pligt til erstatning af skaden. Rentesatsen er herved at fastsætte til 6 %.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN

før anden afgørelse træffes:

1. **Det europæiske økonomiske Fællesskab tilpligtes at betale Ireks-Arkady GmbH, Kulmbach, de beløb, som svarer til de produktionsrestitutioner til kvældemel, bestemt til brødfremstilling, som denne virksomhed havde kunnet oppebære, såfremt anvendelsen af majs til produktion af kvældemel i perioden 1. august 1974 — 19. oktober 1977 havde givet ret til samme restitutioner, som anvendelsen af majs til fremstilling af stivelse.**

2. **Af de pågældende beløb svares renter 6 % fra datoen for nærværende dom.**

3. **Inden tolv måneder efter domsafsigelsen meddeler parterne Domstolen størrelsen af de efter fælles aftale fastsatte erstatningsbeløb.**

4. **Såfremt en sådan aftale ikke kommer i stand, meddeler parterne inden for samme tidsrum Domstolen deres påstand, opgjort i tal.**

5. **Spørgsmålet om sagens omkostninger udsættes.**

Kutscher Mertens de Wilmars Mackenzie Stuart Pescatore Sørensen

O'Keeffe Bosco Touffait Koopmans

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 4. oktober 1979.

A. Van Houtte
Justitssekretær

H. Kutscher
Præsident

# FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT F. CAPOTORTI FREMSAT DEN 12. SEPTEMBER 1979 [1]

*Høje Ret.*

1. De sager, i hvilke jeg i dag skal fremsætte forslag til afgørelse, er indgivet af franske tyske, belgiske og nederlandske virksomheder, hvoraf nogle fremstiller gritz og andre kvældemel. Som bekendt, er gritz fine gryn af majs, som finder anvendelse ved fremstilling af øl, mens kvældemel, som er et produkt, der forarbejdes på grundlag af majs eller blød hvede, fremfor alt anvendes til fremstilling af brød. De to produktioner har længe været undergivet samme behandling efter fællesskabsreglerne i henseende til produktionsrestitutioner; navnlig foreskrev artikel 11 i Rådets forordning nr. 120/67 af 13. juni 1967 (om den fælles markedsordning for korn) obligatoriske restitutioner til begge

1 — Oversat fra italiensk.